

Niepowodzenia dziecka w nauce szkolnej - przyczyny i środki zaradcze

Niepowodzenia szkolne – to sytuacje, które charakteryzują się wyraźnym rozbieżnościami pomiędzy wymaganiami programowymi, a postępowaniem

i wynikami w nauce dziecka.

Rodzaje niepowodzeń szkolnych.

Niepowodzenia mogą być ukryte lub jawne.

Z ukrytymi mamy do czynienia wtedy, gdy nauczyciele i rodzice nie dostrzegają u dziecka braków w wiadomościach programowych, ale te braki już istnieją.

Niepowodzenia jawne występują wtedy, gdy pojawiają się oceny niedostateczne – nauczyciele dostrzegają już braki ucznia.

Jeżeli ocena niedostateczna odnosi się do pojedynczych umiejętności, może oznaczać to opóźnienie przejściowe, lecz gdy odnosi się do całorocznej pracy ucznia – prowadzi do drugoroczności.

Na uwagę zasługuje fakt, że niepowodzenia ukryte zawsze prowadzą do niepowodzeń jawnych, a jawne z kolei – do niepowodzeń i trudności wychowawczych.

Etapy niepowodzeń w nauce szkolnej:

I etap – to pojawienie się niedostrzeganych jeszcze przez nikogo (nawet przez

ucznia) braków w wiadomościach. Występują wtedy pierwsze symptomy niezadowolenia ze szkoły. Są one najczęściej wynikiem tego, że dziecko nie rozumie czegoś na lekcji, nie może podążyć za jej tokiem i pierwszy raz w życiu doświadcza, że inni są lepsi. Na tym etapie dziecko może być jeszcze w opinii nauczycieli i kolegów dobrym uczniem, ale jednak samo czuje, że coś jest nie

w porządku.

Niezrozumienie treści jakiejś lekcji może być spowodowane różnymi przyczynami, np. brakiem przygotowania do tej lekcji czy też niepowtórzeniem ostatniego tematu.

Ponieważ program opiera się na zasadzie stopniowania trudności, więc zrozumienie kolejnych treści jest uwarunkowane opanowaniem poprzednich.

Z tego względu braki w wiadomościach będą coraz poważniejsze aż nieuchronnie przychodzi moment wystąpienia symptomów całkiem wyraźnych dla rodziców i nauczycieli – braku zainteresowania na lekcjach i jego konsekwencji – braku ambicji.

Dlatego tak istotna jest systematyczność pracy i sumienne przygotowywanie zadanych lekcji w domu. Jednak rola rodziców na tym etapie nie ogranicza się jednak tylko do przypilnowania dziecka, aby systematycznie odrabiała zadania domowe. Ważne jest także natychmiastowe reagowanie na uwagi w

dzienniczku typu: „przeszkadza na lekcji”, czy „nie pracuje na lekcji”. Uwagi te świadczą już bowiem o występowaniu ukrytych braków w wiadomościach szkolnych, które należy jak najszybciej nadrobić. Zatem zadaniem rodziców będzie takie zorganizowanie dziecku pomocy, aby jak najszybciej mogło uzupełnić istniejące już luki w wiadomościach programowych.

Etap II – to zaawansowane już braki w wiadomościach, chociaż dziecko wciąż może mieć jeszcze opinię dobrego ucznia. Jest to faza opóźnienia programowego, gdyż w stosunku do programu braki w wiadomościach ucznia są już bardzo poważne. Rolą rodziców na tym etapie jest zorganizowanie dziecku stałej i systematycznej pomocy w nauce. Etap ten można wykryć obserwując

u dziecka częste objawy niezadowolenia ze szkoły, narzekanie na nauczycieli oraz kilka uwag w dzienniczku.

Etap III – to wystąpienie sporadycznych ocen niedostatecznych. Wszyscy już wiedzą, że z danym uczniem nie jest najlepiej – czyli jest to już niepowodzenie jawne. Tu rozpoczynają się pierwsze oficjalne próby walki z niepowodzeniem. Jeżeli jednak na tym etapie nie zostanie podjęta stała i systematyczna pomoc dziecku, albo podjęta pomoc nie będzie wystarczająca, to niepowodzenie się pogłębi i wystąpią symptomy, które mogą mieć charakter neurotyczny, np. nieuzasadniony niepokój („lęki”), skłonność do irytacji i furii, podejrzliwość, niestałość emocjonalna.

Mogą to być takie symptomy jak: formy otwartej walki, np. bunt, bójki, wrzaski,

irytacja, furia, agresja, złość, krzyki lub inne - wycofanie się, unikanie szkoły, niechęć, nienawiść do nauczycieli, wagarowanie, negacja pracy szkolnej, zamknięcie się w sobie, odmowa wszystkich sugestii i propozycji.

Ten etap wymaga już pomocy pedagoga oraz współpracy rodziców

z nauczycielami. Konieczna jest również stała i systematyczna pomoc w nauce w domu.

Etap IV – to oficjalna drugoroczność. Wszelkie formy pomocy na tym etapie są akcją spóźnioną. Uczeń drugoroczny to jednostka pozostająca poza normalnym trybem życia szkolnego. Oprócz stwierdzenia widocznych już dla każdego niepowodzeń, uczeń wyrabia w sobie poczucie winy, a rok powtarzania klasy musi uważać za stracony. Drugoroczność jest jednak złem koniecznym, gdyż mechaniczne podnoszenie stopni dzieciom byłoby społecznie i indywidualnie czymś jeszcze gorszym. Dlatego tak istotne jest wczesne zwalczanie drugoroczności poprzez zapobieganie lub zwalczanie niepowodzeń szkolnych.

Przyczyny niepowodzeń szkolnych – to prawie zawsze nie jedna, ale zespół przyczyn, które ogólnie można podzielić na następujące grupy:

intelektualne, emocjonalne, społeczne i organizacyjno – dydaktyczne. Mają one tę cechę, że będąc przyczynami niepowodzenia szkolnego, same pod wpływem tego niepowodzenia ulegają zmianie na gorsze. Mamy tu do czynienia ze swoistym „błędym kołem” niepowodzeń szkolnych.

Badania psychologiczne wykazały, że o niepowodzeniu w szkole podstawowej

w większym stopniu decydują przyczyny społeczne, takie jak ciężkie warunki materialne domu, zły wpływ środowiska, niewystarczająca opieka domowa albo w ogóle brak opieki. Natomiast w szkole średniej o niepowodzeniach decyduje

w większym stopniu nieodpowiednia organizacja pracy dydaktycznej.

Stwierdzenie niepowodzenia i jego stopnia nie jest specjalnie trudne, gdyż wystarczy do tego bardzo wnikliwa obserwacja i badanie wiadomości ucznia. Ale ustalenie przyczyn niepowodzenia nie jest wcale proste, niemniej jednak konieczne do podjęcia odpowiednich form pomocy.

Dlatego tak ważną rolę odgrywają badania diagnostyczne. Starania o nie należą również do obowiązków rodziców. Podobnie jak lekarz, żeby pomóc choremu, musi ustalić dokładną przyczynę choroby, tak samo i pedagog powinien dotrzeć do źródła niepowodzenia, gdyż od tego zależy dobór odpowiednich środków zaradczych.

Rolą rodziców jest również dopilnowanie realizacji zaleceń pedagoga czy psychologa, ewentualnie podjęcie starania o udział dziecka w zajęciach reedukacyjnych czy korekcyjno – wyrównawczych.

Omawiając przyczyny niepowodzeń szkolnych warto jeszcze raz podkreślić, że

o niepowodzeniu nie decyduje nigdy jedna przyczyna i że w ogromnej większości mamy do czynienia z ich splotem. Ale diagnoza przyczyny dominującej ma ogromne znaczenie, gdyż pomoc dziecku powinno się zacząć właśnie od jej likwidowania.

Wbrew powszechnemu mniemaniu przyczyny niepowodzeń w nauce szkolnej nie tkwią głównie w brakach intelektualnych. Na pierwszy plan wysuwają się raczej przyczyny społeczne i silnie z nimi związane przyczyny emocjonalne.

Dlatego tak ważna jest rola rodziny w zapobieganiu niepowodzeniom szkolnym, gdyż od atmosfery domu rodzinnego zależą w dużej mierze sukcesy dziecka

w szkole, a od prawidłowo sprawowanej opieki nad dzieckiem – pokonywanie ewentualnych trudności w nauce szkolnej.

Natomiast niedostrzeżone przyczyny mogą nie zostać w porę zlikwidowane

i rozwijają się dalej, uniemożliwiając jakąkolwiek walkę z niepowodzeniem.

Pedagog szkolny - mgr A. Kisiel

BIBLIOGRAFIA:

1. J. Konopnicki – Powodzenia i niepowodzenia szkolne. Warszawa 1966.
2. Konopnicki J., A. Molak, Z. Skorny – Psychologia wychowawcza. Warszawa 1966.
3. Cz. Kupisiewicz – Niepowodzenia dydaktyczne. Przyczyny i niektóre środki zaradcze. Warszawa 1972.